

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu I.

Blasiu 1 Septembre 1888.

Nr. 23.

Partea besericésca.

Tatalu nostru

Unu ciclu de meditatinii de Dr. Victoru Szmigelski.

(Continuare din Nr. 22).

Isuse alu meu, 'ti multiamescu pentru cuvintele
acestea, 'ti multiamescu pentru resignatiunea acést'a!
Ea ne-a mantuitu pre noi pecatosii, si o de nu
ne-amu uitá nici odata, cà ea ne-a mantuitu!

Éta dar', iubitoru, ce esemplu ne-a datu Man-
tuitoriulu. Asia e, cà densulu a avutu dreptulu de
a ne invetiá, se ne rogamu lui Domnedieu dicundu:
„Fia voi'a ta precum in ceriu asia si pre pamentu“?
Priviti la densulu, cum l'a intaritu rogatiunea acést'a,
priviti-lu, cum remane intre torturele cele mai dore-
rose unu erou neinvinsu! Dora esemplulu acést'a ni-
l'a datu noue, pentru cà si noi avemu se asteptamu
aci numai dorere. Éta pana astadi se implinesce
blastemulu lui Adamu, dara blastemulu se preface in
binecuvântare, si calea suferintieloru se preface in
calea, care duce la bucuriele eterne, si déca ne su-
punemu voiei lui Domnedieu, nice noue nu ne va
lipsi tar'ia, candu ne incungiura doreri si suferintie,
asia catu indrasnimu a dice: „Domnulu este mieaju-
toriu, si nu me voiu teme, ce-mi va face mie omulu“
(Evr. 13, 6).

Dara lupt'a remane, si numai speranti'a invin-
gerei ne-o a asecuratu Domnedieu, si pentru ace'a
vedemu totusi, cum ni-se opune atat'a miseria, atatea
nenorociri, atat'a reutate. Dar' tote aceste se in-
templa ore cu voi'a lui Domnedieu? — Da, iubitoru,
„cele bune si cele rele, viati'a si mortea, seraci'a si
avut'ia dela Domnulu sunt“ (Eccl. 11, 14). Tote

cate se intempla pre pamentu, se intempla cu voi'a
lui Domnedieu, numai un'a nu, numai pecatulu nu.

Inse pre cati omeni 'i aflamu plangundu-se.
Unii dicu: Domnedieu e colo susu in ceriuri, elu nu
are nice o grige de cele ce se intempla pre musu-
noifulu acést'a de furnice, care-lu numimu pamentu.
Ér' altii dicu — Dar' unde amu ajunge, déca amu voi',
se inregistramu tóte cuventarile, cu cari omulu criti-
séza cu indresnéla nebuna provedinti'a divina? Noi
se ne ferimu de ele cu multa grige, pentru cà ele-su
mai veninóse decâtu declamarile celoru fara de Do-
mnedieu.

Unui barbatu, care-si castigase multe cunoscintie
si esperintie, 'i placea a se ocupá cu dispositiunile
provedintiei divine, si astu-feliu firesce cà in viéti'a
si in credinti'a sa nu aflá respnsu la multe intre-
bari, cari se incepu cu cuvintele „Pentru ce? De
unde? Spre ce scopu“? Intr'o di elu a intratu in o
fabrica de tiesutu, carea se infintiase de cu-
rendu. Fabric'a acést'a 'si castigase adeca in scurtu
tempu unu renume priu masineri'a sa minunata. Pre
omulu nostru 'lu conducea unu inspectoru alu fabrici
si-i serviá in modulu celu mai afabilu cu deslucirile
de lipsa. Aci se invertiau nenumerate rotitie, si mi-
lióne de fire se impletiau cu o intiéla atatu de mare,
incatu omulu nostru privindu multu timpu la lucrarea
masinei trebuia se-si frece ochii obositi si ametiti.
Dar' densulu nu potea intielege de locu legatur'a in-
terna a acestei masinerie si nu vedea poterea, ce
punea in miscare atatea rotitie si fire, si ceru deci
deslucire dela insocitoriulu seu afabilu. Acést'a fara
de a da vre unu semnu de surprindere aretà spre o

lada mare, ce se află în midiloculu masineriei întregi, și dise: „Acést'a se pôte vedé în lad'a ace'a, dar' cheile dela ea le are domnul, eu nu o potu descuiá“.

Asia e, iubitoru, și cu prevedinti'a divină. Chieile le are Domnul. Lui vomu se ne încredem și se ne rogăm dîcîndu: „Fia voi'a ta precum în ceru asia și pre pamentu“. Ori ce scîricire și cercetare asupr'a întemplantilor de pre pamentu, dăca nu e patrunsa de spiritulu acestei rogatiuni, duce la pierire. Ea face nebulu seau capulu seau inim'a seau chiaru și amendou.

Adeveratu că pre pamentulu nostru se întemplant multe nenorociri, și cine ar' poté dice, că Domnedieu se bucura de torturele omului. În astu-feliu de casuri vomu dice: „Chieile le are Domnul“. Și un'a se ne o însemnam bine: Ce a fostu pamentulu pentru Isusu, ace'a e elu și pentru noi, adăca unu locu de suferinție și doreri, și fericire de acelu omu, carui'a i-s'a concesu a portá cu Isusu crucea. Pentru ace'a plini de încredere în prevedinti'a divină se ne rogăm: „Fia voi'a ta precum în ceru asia și pre pamentu“.

Dar' nu vomu întrebá ore și noi cu Saulu dîcîndu: „Domne, ce vrei, se facu eu?“ Lui i-a respunsu Domnul: „Scola-te și intra în cetate, și se va spune tie, ce trebuie se faci tu“. Noue Domnul nu ne răspunde asia. Noi ne aflăm deja în cetatea lui Domnedieu. „Domnedieu nu voiesce morțea peccatosului, ci se se întorca și se fia viu“. Și érasu ne vomu apropiá de Mantuitorulu dîcîndu: „Invetia-toriule bune, ce bine voiu face, că se am viat'a de veci?“ Și Mantuitorulu ne răspunde: „De vrei, se intri în viația, țiene mandatele“.

Iubitoru, 'mi veti iertá, se presupun, că voi sciti, ce e legea lui Domnedieu, ce e voi'a lui preasanta. Dar' iertati-mi, se-mi esprimu și dorinti'a: De ati cunósce numai voi'a lui Domnedieu catu se pôte de bine, și de si-ar' dá fia-care dintre noi tota silinti'a de a cunosce voi'a lui Domnedieu, carea se desfășura în credinti'a cea santa a religiunii nostre, de s'ar' silí fia-care, se cunosca catu mai cu de a meruntulu credinti'a catolica.

Asia dara spune-mi, crestine, voiesci tu se țieni mandatele lui Domnedieu? Care dintre voi nu ar' răspunde: Da, voiescu, se le țien! Dara eu voiu adăuge: Acést'a se o și faci, pentru-că te léga juramentulu, ce l'ai facutu facîndu-te crestinu. Adu-suti-ai a minte în viația de juramentulu acest'a, și țienutu-l'ai? Și vestmentulu celu albu alu nevinovatiei, cu care te-a îmbracatu Domnedieu, pastratu-ti-lai curatu și nepetatu? Nu ne vomu înspaiméntá ore, nu ne vomu îngrozí aruncîndu o privire în sufletele nostre, și nu ne vomu bate pieptulu dîcîndu: „Domnedieule, fii înduratori mie peccatosului!? Domne-

dieulu meu, eu mi-am calcatu juramentulu, mi-am petatu vestmentulu nevinovatiei, am pierdu grati'a ta!“

Nu, crestine, tu nu ai pierdu grati'a lui Domnedieu pentru totu-deaun'a. Éta voi'a preasanta a lui Domnedieu te-a însemnatu, și nici uritiunea peccatului nu e în stare, se sterga semnulu mantuirei, prin care Domnedieu a stersu din sufletulu teu peccatulu stramosiescu și te-a chiamatu în imperati'a sa. O, multiamesce lui Domnedieu neîncetatu pentru semnulu acest'a, cu care te-a însemnatu, pentru-că elu e funi'a iubirei, carea te va scapá de pierire, elu e anghir'a în naufragiulu teu. O voi toti, cari ati suferitu naufragiu, nu desperati, ci priviti înainte voștra, vedeti, că e aproape uscatulu, e aproape stanc'a, de pre care lumineza mantuirea voștra. Priviti, acolo e unu amicu tramisu de tatalu cerescu spre a ve scapá de pierire. Éta elu desléga deja luntrea de mantuire, luntrea penitintiei, și ve întemplant. Sariti, iubitoru, sariti în luntrea acést'a, pentru-că ea ve duce la pacea cu Domnedieu și cu voi însi-ve. Faceti-o acést'a, pentru-că acést'a e vointi'a lui Domnedieu.

O, ce bucuria e în ceru de unu peccatosu, care se pocăiesce! Ce fericire, candu sufletulu scapatu de sarcin'a grea, carea-lu apesá, 'și pôte ridicá privirea plinu de bucuria la Domnedieulu seu! Și odinora alergau crestini cu doru, că se-si spele sufletele în sangele mielului nevinovatu. Dar' acum?

Concedeti-mi, iubitoru, se facu o taiatura în giurulu ranei sufletesci, de care patimim? Da, eu vedu, că-mi concedeti, se o facu acést'a, pentru-că voi sciti, că eu voiescu binele voștru alu toturor, și că ran'a are lipsa de man'a chirurgului, și eu știu, că voi sunteți în stare, se suportati cu ajutorulu lui Domnedieu operatiunea acést'a chirurgicală. Asia dara ve spunu, ce sciti și voi, că la noi crestini 'su reci și indiferenti facia cu s. sacramentu alu penitintiei. Și dorere, de multe ori nu este, cine se le premérge cu esemplu, pentru-că multi preoti 'su asemenea reci și indiferenti, și de nu li-ar' fi tema a vatemá sentiulu religiosu alu poporului și de nu li-ar' fi tema de vre unu scandalu publicu, scie Domnedieu, candu aru satisface chiaru și numai legi besericesci de a se marturisi o data într'unu anu. Se nu ne magulim deci, iubitoru, cu ace'a, că viati'a noastră sufletésca nu ar' mai avé lipsa de îndreptare. „Celu ce i-se pare, că stă, se iée a minte, că se nu cada“. (I Cor. 10, 12).

Ve dicu deci cu apostolulu: „Dreptu ace'a nu fii neprecepti, ci cunoscîndu, carea este voi'a lui Domnedieu“. Candu ve rogati rostîndu cuvintele: „Fia voi'a ta precum în ceru asia și pre pamentu“, aduceti-ve aminte de cuvintele apostolului: „Că acést'a e voi'a lui Domnedieu, santirea voștra“. (I Tes. 4, 3).

Tatalu nostru, carele esti în ceriuri, fia voi'a ta

precum in ceriu asia si pre pamentu! Acum scimu voi'a ta, Domnedieule alu indurarei si alu indelungei rabdari, scimu voi'a ta preasanta. Ce faci tu ore, Domnedieulu nostru, pana ce noi gramadimu faradelege preste faradelege? Dora ne pregatesci pedeps'a, resbunarea dreptatii tale preasante? Eta tu o poteai face acést'a de mii de ori, si ceriulu si pamentulu ar' fi resunatu de laud'a dreptatii tale preasante. Dara tu nu ai facut'o, càci tu nu vrei mortea peatosului, ci se se intorca si se fia viu. Eta noi vomu acum, se ne intorcemu si se fimu vii! Curatia, Domne, curatia cu darulu teu ochii nostri de soldii vederiloru nostre pamentesci, cá voi'a nostra se se asemenea voiei tale, carea imbracisíeza pre toti cu ace'a-si iubire. Domnedieulu pazei, carele ai scosu din morti pre pastorulu oiloru celu mare intru sangele legei celei eterne, pre Domnulu nostru Isusu Chistosu, fã ne de severitu intru totu lucrulu bunu, cá se facemu voi'a ta, facundu intru noi, ce e placutu in aintea ta, prin Isusu Christosu, carui'a este marirea in véculu veciloru. Aminu.

Din viéti'a pastorala

Indrumari practice de Titu Budu.

(Continuare din Nr. 22.)

4. Literatur'a.

Seclulu nostru facia de literatura — atatu de prosa catu si de poesia — e forte gingasiu. Dreptu aceea cei fãra pregatire fundamentala seau fãra talentu deosebitu se nu se apuce de literatura. Celu ce nu póte scrie unu versurelu seau o corespondintia fãra a stricã o duzina de pene, posiede testimoniulu celu mai bunu, cà nu e nascutu pentru a manuã pén'a.

Multi gresiescu forte in contr'a stilisticeii, ér' conceptele unoru preoti arata lenea cea mai condamnãvera.

Ceea ce place câte unui omu nu e totu de una demna a se da inaintea publiculu.

„O parinte! catu de frumóse suntu prediciele D-Tale, suntu demne a se da publicitatiei“ dice docentele; si preotulu crede si face spese mari cá opulu lui celu simplu se fia tiparitu. Multe predici altcum bune, in tipariu si- pierdu valórea.

Precum ostasiulu trebue se se eserceze continuu, astufeliu si celu ce voiesce a scrie, trebue se studieze mereu. Auctorulu nepregatitu strica nu numai siesi dar' si causei comune.

Protestantii au influintiatu si influintiéza si adi asupra spiritelor prin scrierile loru frumóse si estetice, la noi acést'a nu succede totu de un'a.

Celu ce pasiesce pre carier'a literaria se se fereasca de simtiementalitatea literaria.

Unu caletoriu intrandu la unu preotu si vediendu pre més'a acelu'a prediciele edate de acelu preotu, i-a disu: „parinte, eu am cetitu un'a din prediciele aceste“; ah, respunse preotulu, me bucuru cà a ajunsu prediciele mele asia departe, dar' rogu-te unde le-ai cetitu? . . . pre cale, a fostu invelitu casinulu meu cu un'a din prediciele D-Tale, dise zimbindu caletoriulu.

Padurile se rarescu, lemnele se impucinéza, ce vomu face? O, precãndu se voru nimici padurile si voru cresce éra, vomu avé carti destule cu cari se facemu focu, dice Lichtenberg.

Se scriemu dara numai ce e bunu si de valóre.

Ar' fi de doritu cá clerulu in genere si in specie clerulu gr.-cat. romãnu se se cuprinda mai multu cu diurnalistic'a, se o partinésca si se o folosésca pentru scopurile besericesci, deorece astadi, cu dorere vedemu cu totii, cumca beseric'a deja nu e centrulu vietiei publice cá mai inainte, in urmare interesele cele mai vitale a omenimei nu se pertractéza si decudu prin si in beserica, ci pre calea publicitatiei.

Partid'a care nu respunde la atacurile inamiculu cu asemenea arme este ignorata, si nu-si póte face imputare déca intrebarile publice nu se resolvéza dupa poft'a ei.

Noi romãnii gr. catolici inca n'am ajunsu la cunoscintia acestui adeveru.

Cati dintre membrii clerulu ar' avé si capacitate si timpu a se luptã si pre acestu terenu pentru causele besericesci. Si totusi nu o facu acést'a. Nu càci dicu cà n'au timpu. Déca cine-va de buna-séma preotulu depre sate are timpu liberu destulu, mai alesu iernile cele lungi.

Si cati se ocupa cu literatur'a dintre preotii nostri rurali?

I- poti numerã pre degete.

Dar' capitularistii nostri, profesorii de teologia, gimnasiu, preparandia etc. óre nu suntu fruntea clerulu si totusi — lauda esceptiuniloru — fórté putini se ocupa cu literatur'a.

Diurnalistic'a nóstra politica si besericésca, ar' inaintã forte, déca clerulu s'ar' ocupã mai multu cu literatur'a.

Protopopii districtuali ar' trebui se midilocésca, cá fia-care parochu se aiba cate o „foia besericésca si scolastica“ romanésca, càci precum mancandu vine apetitulu, asia cetindu vine voi'a la cetire si in urma si la scriere.

Miseri'a nu ne póte escusã, càci spesamu pre alte lucruri fãra de folosu mai multu de catu costa cate un'a seau dóue foi.

Foi'a nostra besericésca din Blasiu ar' trebui se ésa in tóta septeman'a in marime de 3—4 cóle.

Ore unu cleru cultu si invetiatu ca celu gr. ca-

tolicu din provinci'a nostra n'ar' fi abile a dá materia destula unei foi basericesci? Ba da, numai voia se fia. Si acést'a ar' poté fi mai alesu acum, candu lucrarile in acea fóia se si remuneréza.

Acel'a, carui'a i-a datu Domnedieu 10 talanti, are pecatu mare déca i- ascunde.

Si Domne, numai eu cati barbati geniali cunosc in clerulu nostru românu gr. catolicu!

Fia-care preotu, ma si clericu, indata la inceputulu carierei sale ar' trebuí se faca unu diuariu in care in ordu alfabeticu se inseria ideile, constructiunile, versurile si altele mai de valóre aflate in opurile, cari le-a cetitu, si pre neasceptate va avé o colectiune mare de idei si asemenari, de cari se va poté folosi la predici si la alte ocațiuni benevenite, ér' in órele sale libere le va ceti cu placere, dintr'o atare colectiune poti culege sciintia.

O de asi fi avutu eu in teneretielele mele pre cine-va se me indemne la unu lucru cá acest'a!

E bene déca preotulu are si memorialulu — diuariulu seu privatu, — care inse se-lu cetésca numai densulu. In acel'a va aflá mai tardiu sperantiele si opiniunile sale, cugetele, gresielele si deceptiunile sale; din atare diuariu cá dintr'o oglinda va vedé viéti'a s'a trecuta.

5. Preotulu acasa si in famili'a sa.

Parochulu se fia spre esemplu bunu tutoror'u nu numai in publicu, dar' si in cas'a sa, se fia lumina aprinsa pusa deasupr'a cá se lumineze tuturoru, se implinésca cu scumpatate detorintiele sale si la acést'a se indemne si pre supusii sei; inse se nu se uite neci candu de chiamarea sa inalta, si se nu lucre de acele cari nu convinu cu statulu seu preotiescu.

„Ordo est anima rerum“. De acést'a trebuie se grigésca mai inadinsu parochulu.

Precum in caracterulu si person'a sa nu e iertatu se fia ceva uritu, astu-feliu neci in cas'a lui. Se tiena ordulu bunu in tóta cas'a sa si intru tóte ale sale, si se indemne la acést'a si pre poporenií sei.

E forte consultu a tiené unu ordu anumitu de di.

Culca-te de vreme si te scola de vreme si vei fi sanitosu; ma si servitorii tei se aiba óra anumita pentru culcatu si sculatu, dise unu preotu betranu.

Cartile preotului se fia asediate la loculu lora, neci candu imprasciate pre tóte mobilele. Archivulu parochialu se fia curatu, ér' acele oficióse, matriculele si altele in ordine si curate, cá se nu fia silitu protopopulu districtuale a-i scrie inainte de visitarea protopopésca — se scóta din archivu ólele cu unósore si grosioru. Archivulu parochiale nu e meritulu se fia omniariulu preotesei.

Atátu archivulu catu si lad'a besericei se aiba cheile sale si se fia bene inchise.

Més'a de scrisu a preotului se fia curata.

Nu de multu intr'o caletoria am facutu visit'a la unu parochu, si -l'am aflatu siedindu langa més'a lui de scrisu, pre care erau matricule, diurnale, carti, pene, cernéla. o olcea cu lapte, peptine, sponu, una oglinda, pipe, tabacu si altele.

Curatieni'a are rolu mare in economia, dar' si in casa, unde lipsesece acést'a, lipsesece placerea vietiei, trupulu si sufletulu se lancediesce.

Curatieni'a o póte sustiené preotulu si preutés'a fara spese, acést'a nu poftesce decâtu ostenéla. Mobile catu de simple, chilia catu de mica, suntu frumóse, déca suntu curate.

De sene se intielege cá si preotulu trebuie se fia curatu, se nu crutie ap'a si sponulu, neci se póte septemanesce o camesia.

E spre laud'a parochului si a familiei sale déca se póte dice despre densulu, cá in cas'a lui e curatienia olandica, esemplara; dar' acést'a servesce si spre sanitatea lui si a familiei.

Din ceontra e spre rusinea preotului si a preotesei, déca pre preotu vedi camesi'a négra de híra, pruncii nespalati, in chiliile lora disordine, pre unu scaunu calciuni, pre altulu topanci, pre mésa sucnele nu prea curate ale preotesei, pre patu nadragii tinosi ai preotului, langa cuptoriu vestimentele prunciloru, pre cuptoriu ól'a cu lapte, pre canapa periu'a, podelele nespalate septemanesce, paretii negrii de colbu si fumu, cuptoriulu de fieru rosu de rugina, apoi ocolulu . . . te ingrozesci a intrá in densulu.

O Domne ce chaosu! Cugetu cá tóte au locurile lora, benevoiésca preotulu si preutés'a a le asiediá la loculu lora.

Culina deodata si chili'a servitoriloru, de si e locuinti'a servitoriloru, se fia curata.

Vitielulu se afla mai bene in grasdu decâtu in culina, cánií déca le dai afara de mancare si le faci unu culciusu acoperitu, nu voru stá totu mereu sub petiorele tale.

In culina intra dearondulu poporulu, se fia dara si acea curata cá se nu se scandaliseze nemene, dar' apoi nu se cuvene neci prutesei celei gingasie a fierbe intr'o culina, ce sémena cu unu cotetiu.

Dorere, multi dintre clericii nostri atátu de spalati in seminariu, in parochia devinu murdari, incatu abia i- cunosci, si inzedaru se escusa cu miserí'a, de orace curatieni'a o póte tiené si celu mai miseru omu.

Cunosc preoti, cari nu lasa cá preotesele se curatiésca chiliile si se spele podelele chiliiloru, si porta camesi gróse si híróse; — dar' cunosc si de acei'a cari dispanu curatirea in tóta septeman'a, si de si sunt seraci se imbraca curatu.

Se se urmeze esemplulu acestoru din urma.

Spre laud'a preotului servește deca densulu este promptu si gata spre servire si primesce cu afabilitate pre unu cersitoriu.

E forte dorerosu, deca usi'a casei parohiale e inchisa inaintea celoru miseri, si deca poporeni trebuie se ascepte ore intregi in antisiambra seu in culina.

Candu preotulu e chiamatu la provederea morbosiloru, se se imbrace dupa olalta si se nu lase se fia asceptatu neci unu minutu, ma se se scole si dela mesa, caci mai bene este se se recesca mancarile decatu se mora cineva nemarturisitu.

Fia preotulu afabilu catra toti, se nu lase pre neme a sta in petiore, ci se-i deie scaunu se siadia.

A lasa se ascepte poporeni in antisiambra seu se ascepte ore intregi dupa preotulu loru e o datina fatala a domniloru celoru mari.

Nu pote fi ceva comunu pentru preotu judecat'a poporeniloru sei, si anume ca ore lu-tienu de omu afabilu, seu duru.

Cate unu jude regescu face intr'o di cate 7—10 investigatiuni, ascultandu cu paciinta 70—80 de persoane, si acest'a o face fara intrerumpere preste totu anulu. Ore noi nu vomu pote se ascultamu pre unulu seu altulu dintre poporeni nostri?

Ma din contra avemu detorinta a face acest'a, si fericitu e pastorulu sufletescu, pre care lu-cerca poporeni in necasurile sale, ca pre acelu pastoriu nu-lu voru uitá nece candu le va merge bene.

A face pace intre poporeni invrasibiti e lucrulu celu mai de folosu, de acest'a nu se bucura pote advocatii, dar' se bucura sufletulu preotului celui bunu.

Noi trebuie se folosimu tote midilócele ca se atragemu, ér' nu se departamu de catra noi pre poporu.

Dreptu acea preotulu se fia afabilu in conversare catra poporeni sei.

Inse nu ar' conduce la rezultatulu doritu, deca preotulu ar' conversá cu poporeni sei simpli si nevietati intr'unu stilu de salóne, precum nu e spre folosu pentru cascigarea popularitatiei a se dejosí pana la conversare prósta, ridicula.

In conversare atátu cu ai sei, catu si cu poporulu se tiena preotulu calea de midilócu, neci duru, neci prea finu.

Suntu si dintre preoti unii, cari in societati nu sciu decatu a face glume proste seu a imita pre altii. Aceste nu se cuviniu unui preotu, cu atátu mai pucinu se cuvene se batujocorimu in societati pre confratii preoti, — se spelamu rufele nóstre murdare intre noi si nu in publicu.

Despre unu preotu se dicea, ca miutiesce atátu de mari, incátu neci densulu nu crede celea ce le graiesce.

Ore nu e acest'a uritu?

Este apoi una datina urita a se falí cu invetiatur'a in societate si a voi a domni preste societatea intréga.

Cei aieve invetiati trebuie se cuceresca animele celoru din societate prin modestia, si se nu voiesca la totu minutulu a arata cu catu suntu densii mai superiori cu scienti'a preste ceialalti.

Fanfaroni'a fia ori de ce soiu e urita ca veremele celu uritu.

Acesta sta si despre toilet'a, — imbracamea — preotiloru.

Unii se delasa cu totulu, ér' altii lucra chiaru in contra.

Unu preotu a trecut prin orasiu cu palaria gaurita, cu vestimente hirose si rupte, si era se fia dusu la umbra consideratu de cersitoriu.

Unii porta mustetie fara barba, punu pe capu palaria a la Kosuth, altii se radu si porta fracu, ér' cei mai multi se imbraca asia ca semená cu ori si cene, numai nu a preotu.

Omulu de omenia onoreza vestimentele societatiei din care face parte, si acele vesmente i-facu onore si lui.

Numai inamicii besericei nu iubescu vestimentele preotiesci.

Beseric'a a renduitu portulu preotiloru, si cu combinare la recerintiele tempului modernu ne potemu imbraca cuveninciosu.

Capulu, adeca perulu si barb'a preotului se fia totu de un'a in ordine, curate si peptinate, si de si nu se dispune in canone nicairi despre manurile si unghiile dela degete, totusi se fia curate si acele, ca poporeni se nu sarute in loculu manei preotului, manec'a rocului lui.

Si intre poporeni suntu ómeni gingasi si cu totu dreptulu.

Este spre daun'a preotiloru nostri si aceea ca inungiura societatile si cum dice parintele Avramu de St. Clara se facu duri, morosi, fricosi, urti si greoi.

De unde urmeza ca suntu duri si catra ai sei si si catra poporeni; ma firea loru dura se vede si in scrisorile loru oficiose si si in convenirile cu confratii loru.

Aieve amu avutu ocasiune a me mira cum si-a schimbatu firea unii clerici dupa ce au ajunsu preoti de sene statatori.

Ca clerici erau spalati, curati, curteneti si placuti in societate, apoi ca preoti i-amu aflatu hirosi, duri si nesuferibili in conversare.

Ca clericu n'ar' fi rabdatu hir'a neci pre manuri neci pre vestimente, neci pre calciunii sei, acum ca preotu, se nu-lu vedi, neci se intri in cas'a lui.

Ore ce -l'a schimbatu intru atat'a?

Negligenti'a cea condamnava. Acum e preotu, ce se va mai sfarimá dupa curatienia.

In urma cas'a preotului se fia deschisa, si se fia bene primiti in dens'a caletorii si cersitorii.

Fiti ospitali fara murmurare, dice s. Petru.

Dà ale tale, pàna suntu ale tale, cà dupa mórtea ta mai multu nu voru fi ale tale.

Inainte de ce teai culcá visitéza ocolulu teu, gradin'a ta, grasidulu teu si tóta casa ta, si déca vei vedé cà tóte suntu in ordine si la loculu loru comenda sufletulu teu si tóte ale tale lui Domnedieu si te culca in pace.

(Va urmá).

Sant'a Evangelia.

Ordulu si computarea evangelielor.

Intre cartile rituale intrebuintiate la celebrarea cultului divin, si in deosebi la sant'a liturgia, loculu principalu lu ocupa „Sant'a si domnedieésca Evangelia a Domnului nostru Isusu Christosu.

Cu dreptu cuventu se numesce cartea acést'a liturgica „santa“ si „domnedieésca“, pentru-cà acc'a este órecumva reprezentantele Domnului nostru Isusu Christosu, intru catu adeca cuprinde in sene cuventele si viéti'a istorica a aceluia. „*Evangelia*“, dice S. Chrysostomu *este istoria celoru ce Christosu a facutu si a disu*“¹⁾.

Ea este proprietatea cea mai pretiosa a besericii, pentru-cà in trens'a, cá si intru unu compendiu, si intr'o icóna chiara suntu delincate stralucirile marirei imperatiei lui Domnedieu întemeiate pre pamentu, seau a besericii.

Ea esta vestitórca si marturi'a fidela a plinirei mantuirei, nu numai, ci deodata pentru credintiosi ea forméza isvorulu celu mai curatu alu îndreptarei si a santirei vietiei crestinesci; seau dupacum dice S. Chrysostomu „*Evangeliile Domnului contieniu vistiriele in-finite ale bunatatoru firme si neschimbate*“²⁾.

Nu altu-cum, ci chiaru „*Evangelia*“ se numesce cartea ace'a santa, de-orace intru ace'a se adeveresce „*cà Christosu a venit in lume: cá inimiciloru, nedreptiloru, si toturoru celoru din umbr'a mortiei se anuntic iertarea pecatelor, deslegarea blastemului celui de demultu, dreptatea, santirea, mantuirea fiésca si cognatiunea cu Fiulu lui Domnedieu. Si ce se póte asemená cu acésta binevestire? Domnedieu pre pamentu, omulu in ceriu: si prin unirea toturoru, angerii cu ómenii, si ómenii cu angerii si cu cetele poteriloru celoru de susu împreuna petrecu*“.

„*Evangelia*“ se numesce istoria rescumperarei, nu numai, cà „*cuprinde in sene bunatati statornice,*

neschimbate, care pestrecu tóta demnitatea nóstra, fora si pentru acea, fiindu-cà, ace'a cu tóta usioratarea ni-s'a datu. Nu le-am primitu adeca acele bunatati dupa lucrulu si ostenel'a nóstra, ci din iubirea lui Domnedieu catru noi“¹⁾.

Demnitatea acést'a a s. evangeliie e caus'a la ace'a cà:

a) precum Christosu din locu inaltu a vestitu cuventulu mantuirei, si in munte inaltu in mijloculu pamentului fia restignitu: asia si cartea acést'a santa stà asediata in mijloculu altariului la unu locu mai inaltu si mai de frunte;

b) cà spre inchipuirea scoborirei lui Domnedieu intre ómeni. luandu-se acea carte de pre més'a s. a altariului si fiindu prin manile preotului inaltiatu; din altariu cu solemnitate se aduce in mijloculu poporului (Intratulu celu micu), care prin eschiamare „*Cu întieptiune drépta*“! se face atentu a-se inchiná lui Christosu Domnedieu Mantuitoriulu, precum i-s'a inchinatu, angerii, pastorii si magii la iesle, intru cari s'a culcatu;

c) cà nu numai preotulu, ci si poporulu crestinescu, cu frica se atingu, si cu iubire saruta acea carte santa. Apoi de cate-ori e vorb'a drespre probarea adeveratului sentiu alu conscientiei (juraméntu), ori despre invocarea ajutoriului cerescu (La maslu preste bolnavu), seau de fidel'a implinire si supunere sub jugulu legei Domnului (la hirotonirea Arhiepiscopului); cá si unu instrumentu simbolicu se pune in mijlocu sant'a carte a Evangeliei.

Santieni'a evangeliie a creatu acelu sentiu piu, cà credintiosi dintru inceputu au doveditu facia de ace'a o reverintia deosebita. Anume: dupa cum ne spune S. Chrysostomu, ei nu se atingeau de s. evangelia, mai inainte de ce nu s'ar' fi spelatu pre mani, cà muierile si pruncii spre alungarea a totu reulu oportau in grumadiu, cà Santii Parinti neincetatu îndemna pre crestini, cá cu pietate si atentiune deosebita se o cetésca acasa, se o asculte in beserica, de orace in aceea se cuprindu cuvintele lui Domnedieu²⁾.

Se trecemu inse dela considerarea acestei demnitati a s. evangeliie, ceea ce preotimea catu de desu se o puna la sufletulu crestiniloru, la pertractarea altei cestiuni stensu legate cu s. evangelia si cu cunoscinti'a practica rituala a preotimei, întielegu adeca ordulu si computarea esactu ce este de a se observá la cetirea pericopeloru evangeliice asediate pre dilele anului besericescu.

¹⁾ Hom. I in Math. 2. T. VII p. 15.

²⁾ Cfr. S. Chrysost. Hom. I in Joann. 2. T. VIII p. 26, Hom. XV si XIX ad popul. antioch. T. II p. 160, 196 Hom. de Legislatore 4. T. VI p. 404.

¹⁾ Hom. In Acta Apost. 5. T. IX. p. 21.

²⁾ Hom. II in Epist. ad Rom. T. IX p. 395.

I.

Cumcă s. evangelia, de locu după-ce s'a con-scris de către s. evangeliști, a fostu cetită în adunarea credincioșilor, nu încapă nici o îndoială, pentru-că e lucru știut, cumcă mai alesu s. liturgia dintru începutu, se începea cu cetiri luate mai întâiu din cărțile testamentului vechiu, care apoi mai târziu s'au întregitu cu cetiri din S. Evangelia, căci profeti'a trebuie întregită cu plinirea profetiei, seau cu s. evangelia. „*Evangelii'a imperaticei lui Christosu o vestescu profeti'i, și o esplicu ministrii darului celui nou . . . se cuvine dăra că imbrătiosiamu evangeli'a mântuirii, care nu de acum -și ia începutulu: fără s'a întemeiatu în profeti, și edificatu în apostoli — dice S. Chrysostomu — (De Legislatore I. T. VI p. 397). Ambele aceste cetiri, alesu în beserili formate din Jidovi până în véculu alu 2-le au formatu partea prima a S. Liturgie.*

Macarcă aceasta asia eră, totusi nu se pôte dice, că-si-cum ficșarea ordului de adi a evangeliiloru ar' fi de a se atribui asediamenteloru vécuriloru dintăiu ai besericeii. Pentru-că, după-ce cultulu divinu că unu cultu istoricu numai treptatu s'a potutu desvoltă, astu-feliu și pericopele evangeliice că o parte integranta a asediamenteloru liturgice, numai în pasiu cu satorirea dogmeloru și desvoltarea cultului, s'au potutu ficșă.

A buna sôma că cea dintăiu și mai mare influintia a eseriatu asupr'a ficșării ordului asediării pericopelor evangeliice, serbatorile cele mai însemnate ale creștinatatei că: Invierea Dlui, Descinderea Spiritului Santu, Nascerea, Botezulu, Morteau și Înălțarea lui Christosu. Aflamu urme la santii parinti că pre acele dile deja aveau satorite anumite cetiri acomodate ideiei serbatoriloru, cari și până adi suntu totu acele.

Despre acésta merita a se însemnă cele ce dice S. Chrisostomu scriendu asia:

„*Precum acele ce se tienu de cruce (patime) le cetim în diu'a crucei (vinerea mare), asemene și la inviere, și în fia-care serbatore cetim cele ce în una fia-care se întempla: asia și minunile apostolice le cetim în dilele minuniloru apostolice*“¹⁾.

Spre dovéd'a acelor'a că aieve unele tractate evangeliice cetite adi în unele serbatori, au fostu ficșate dejă în timpurile dintăiu; lasu aci se urmeze cateva esemple din S. Chrisostomu:

Acestu s. parinte în serbatoreau nascerei Dlui, din capu II Luc'a demustra tempulu nascerei lui Christosu, deci totu din acelu locu alu evangeliiei care se cetesce adi. Apoi în „Ecloga“ tractéza despre

¹⁾ In princip. Actor. IV. 5. T. III. p. 105.

„generatiunea lui Christosu (Mat. I. 18)¹⁾. În serbatoreau botezului concionéza despre Ioanu I. 26 și Math. III, 14. cum e și adi evageli'a serbatorei, nu numai, ci și apostolulu serbatorei de adi (Titu II 11), se amintesce în concionéza acelei serbatori.

În paseseme s'an cetitu cartile lui Moise, cum e și adi²⁾. Joi mare tractéda despre vinderea lui Christosu prin Jud'a³⁾, cum se cetesce și adi la liturgia. Totu în Joi'a cea mare s'au cetitu patimele lui Christosu după toti 4 evangeliști, dreptu că și adi⁴⁾.

În vinerea cea mare concionéza despre morteau lui Christosu și penitenti'a lotrului, despre ce tractéza evangeli'a prescrișă și adi⁵⁾. Apostolulu vinerei celei mari se vede a se fi cetitu și pre tempulu S. Chrisostomu (t. o.)

În restempulu celoru 50 dile s'au cetitu faptele Apostoliloru, cum e până adi, și asia mai departe.

(Va urmă.)

Acte istorice.

Libelli supplices per Gregorium Major Episcopum Fogarasiensem ad Imperatoriam Majestatem die 25-a Aug. 1782 promoti.

Cum ego in visitandis nunc novissime Dei Ecclesiis, Populisque confirmandis destinerer longe a Residentia, adlatum est mihi benignum Majestatis Vestrae de ultronea Episcopatus mei resignatione Rescriptum, quo viso regressus continuo sum cum principio proximius evoluti Mensis Julii Domum, hic paulo post facta Encyclica convocatoria ad amplissimam hanc Dioecesim, convenerunt Cleri Deputati accurate ad fixam diem 12-am praesentis Augusti horsum ad Episcopium, lectum est in plena Synodo summa cum demissione cernuaque cum veneratione Altissimum id Rescriptum, una cum Domini Cancellarii Aulici Litterae, Benignam capropter Majestatis vestrae sacratissimae mentem ultro declarante, quibus probe intellectis Ego Episcopatus huiusce meo Fogarasiensi valedixi, et plenam Synodo cessi potestatem, novum sibi eligendi Antistitem, ut quod ipse per imbecillitatem non potui, valentior perficiat et sic factus sum similis eis.

Quumque ego ab ineunte aetate omnes vires, velut aranea viscera, omnes conatus nervos denique omnes in Bonum publicum Summumque Majestatis vestrae Principis mei mihi semper benignissimi servitium intenderim atque impenderim, coeloque favente cum antea quam Missionarius plures annos, tum vel maxime a quo Divina miseratione Gratiacque Caesarea Regia fui quod fui in decimum jam annum diu noctuque in vinea Domini plus foris quam Domi excubans, ac pro vocatione mea vigilans, errantes plurimos ad Ovile Xti reduxerim, et novam inter continuas difficultates adversasque comparationes Ecclesiam intra Ecclesiam,

¹⁾ Hom. in diem nat. T. II p. 352. Ecloga Hom. 34 in diem natalem Chri T. XII p. 825.

²⁾ T. IV. p. 581, T. II p. 171.

³⁾ Hom. I, II se prodit. Judae T. II p. 374—394.

⁴⁾ Hom. 87 in Math. T. VII p. 770.

⁵⁾ Hom. de Cruce et Latrone T. II p. 400.

cum mei tandem occasu composuerim, confido firmissime Majestatem vestram tantorum laborum sudorumque meorum benignissimam, quoad vixero, reflexionem clementissimam habituram. Sed et

Altissime commissum fidei meae hocce temporale Bonum me servatore, ac tutore ita coaugmentatum, itaque amplificatum fuit, ut nunquam antea:

Primum quidem in ipsa Residentia Templum ipsum pervetustum undequaque fissum casuque proximum, fuleris acetate duraturis succolavi. Turim ab olim imperfectam lapide lignoque eleganter perfecti et lamina tegi: Granarium tractandae oeconomiae pernecessarium in area Residentiae a fundamentis aequae ex solido erexi domui commodissimum, Balasfalvam succurrendo Oppidanis alteram quasi feci, Diversoria plura aedificavi, Pontes erexi, Molendina nova extruxi, sylvas exerevi et acquisivi, vineas, Pomaria ex cespite plantavi, numerosas sessiones, foenilia, terrena nunquam antea per Predecessores possessa ad Dominium acquisivi, multa denique Documenta in defensionem Jurium Dominalium deservientia plurimis quidem Impensis procuravi; Ista singula veluti a parte rei exstantia pro me loquuntur ostenduntque Talenta mihi data seu Fundum Instructum non infodisse Terrae, verum veluti servum fidelem deicit, ubertim Domino meo fructificasse.

Cum autem Ego parte ex una nunc recte, dum nempe horum omnium usum et utilitatem capere potuissem, universis, me abdicarim, parte vero ex altera Majestas vestra SS^{ma} vigore B. Resolutionis de 6-a Augusti anni superioris 1781 clementer determinare dignata fuerit, ut deinceps Episcopi Fogarasiensibus Fundus instructus bis mille florenorum transponatur, et quia mihi occasione Transpositionis domini anno adhuc 1773 Regius Fiscus Fundum instructum partim in Naturalibus, partim in Debitis consistentem et ad 7057 fl. 49 $\frac{7}{8}$ cr. calculatum assignasset, Eadem Majestate Vra benigne ordinante Regium hujas Gubernium Regiusque Thesaurarius nunc jam imponunt mihi, ut praeter determinatam bis mille Flor. pro Fundo instructo ratam, reliquam 5057 fl. 49 $\frac{7}{8}$ cr. summam persolvere teneam inferendo scilicet quotannis 500 flos ad Cassam Cameralem. Quia vero

Benigna isthaec determinatio Altissima mihi occasione Transpositionis nospiam per Regium Fiscum declarata, nec ulla eo tum cujusvis restitutionis obligatio imposita fuisset, nec ego sane quidquam supra meam competentiam acceptassem si restitutioni obnoxium fore me praevidissem; sed et id quod supra ratam nunc Altissime determinatam eo tum mihi transpositum fuit, nesciens omnino quod ad restitutionem aliquando adigi debebo, in ipsius Domini ampliationem et meliorationem majore in parte converti.

Quapropter Majestati vestrae serenissimae de genu humillime supplico, ut quoniam Altissima haec determinatio hunc cum Episcopatus auspiciatione mihi declarata non fuerit, nunc cum resignatione ab ejusmodi Restitutionis onere per superabundantem Majestatis vestrae SS^{mae} gratiam clementissime absolvar. Aliunde per plurimum quoque intra Dominium hocce erectorum et solido Templorum, sed praecipue per Szarvadenis et Cibiniensis Basilicarum jam a multis annis extructionem egenus et pauper factus sum ego, qui

Majestati Vestrae Serenissimae sempiternas pro clementissime resoluta mihi pensione sempiternas ago gratias una pro Episcopatu hocce Ignatium Darabant vicarium Generalem et Praedecessoris antea mei et deinde meum velut tam genio, quam ingenio, scientia ac diligentia, patientia et experientia, probitate ceteraque ac integritate, perindeque pro re utriusque Servitii prae reliquis cunctis aptissimum in puritate conscientiae Episcopalis coram Deo servatore

Cordium et rerum Majestati Vrae Serenissimae de genu proponere sustineo aeternum emoriturus

Majestatis Vestrae serenissimae

Humillimus perpetuoque fidelis
Subditus et Capellanus
Episcopus Gregorius.

Literatura.

Domnedicésc'a Liturgia a celu dintru santi parintelui nostru Joanu Christostomu compusa din opurile acelu santu parinte de Joanu Borsiu, parochu gr.-catolicu in Zabranu dieces'a Lugosului, in editiunea „Preotului romanu“, Gherla, imprimari'a Aurora an. 1888. Brosiur'a mai susu amentita se estinde pre 114 pagine esplicandu-se liturgi'a s. Joanu Christostomu.

Varietati.

In 27 Aug. a. c. la serbatoarea Santa-Mariei s'au ordinatu de preoti prin Escelenti'a S'a Prea-santitulu Metropolitu Dr. Joannu Vancea urmatorii teologi absoluti:

1. Dr. Basiliu Hossu teologu de Rom'a aplicatu in Blasiu cá profesoru de teologi'a dogmatica.
2. Georgiu Simu dispusu de cooperatoru in Ghesi'a de Muresiu.
3. Aureliu Harsianu aplicatu de cooperatoru in Cenade.
4. Josifu Scurtu inca neaplicatu.
5. Basiliu Szmigelski inca neaplicatu.
6. Joanu Bochisiu aplicatu de cooperatoru in Top'a-Sancraiu.
7. Joanu Germanu dispusu de cooperatoru in Buda vechia.
8. Aureliu Giurea administratoru parochialu in Bucurdea vinosa.
9. Nicolau Helerea administratoru in parochi'a neo-conversa a Siomartinului.
10. Joanu Siur'a administratoru in parochi'a neo-conversa Siur'a mare.
11. Adrianu Cismasiu inca neaplicatu.

Simeonu Popu Mateiu canonicu teologu in capitululu metropolitanu din locu s'a denumitu de rectoru in seminariulu teologicu din Blasiu.

Dr. Isidoru Marcu profesoriu de teologia in seminariulu teologicu de aici s'a denumitu de prefectu de studie in seminariulu mai susu amentitu.

Dr. Augustinu Bunca fostu profesoru de dogmatica in seminariulu teologicu archidiecesanu din locu, s'a denumitu de protonotariu consistorialu si capitulariu si de secretariu metropolitanu.

(Necrologu). Joannu Kuuk de Cupsieni, canonicu lectoru in capitululu catedralu gr. cat. de Oradea mare a repansatu in 15 Augustu in etate de 78 ani, servindu cá preotu 54 ani. Fi'a-i tierin'a usiora si memori'a bine cuventata!!!

(Opuri teologice). Dela tipografi'a seminariale din Blasiu se potu capeta cu pretiuri reduce urmatorii opuri teologice:

1. Elic'a crestina de Dr. Joane Ratiu . . . 2 fl. 50.
2. Prelectiuni teologice despre matrimoniu 2 fl. 50.
3. Institutiuile dreptului besericescu . . . 3 fl. —

(Post'a redactionei). M. On. D. G. M. in Vistea infer. Cu parere de reu, dar' caus'a confusinnu nu suntemu noi.

Partea scolastica.

Religiunea si moral'a in raportu cu celealalte obiecte de invetiamentu.

Obiectele de invetiamentu, introduse in scólele poporale, au, precum se scie, corelatiuni, ce urméza neaperatu se-le aiba, atátu din firea loru intrinseca, câtu si din scopulu, ce voimu alu ajunge prin propunerea loru. Nu este deci nice unulu dintre obiectele de invetiamentu, a caruia periferia, trasa de sistem'a científica, se nu se atinga ici si colo de circumferinti'a unui'a séu mai multoru asemenea obiecte. Si cu atátu mai multu vinu religiunea si moral'a in raportu cu celealalte obiecte; ceea ce voiescu a aretá in sirele urmatorie. Acést'a o facu chiar' si din caus'a prea momentuósa, cà in cele mai multe scóle, religiunea si moral'a se propunú de o persóna si cele alalte obiecte de invetiamentu de alt'a (catechetu — invetiatoriu). Numai de folosu póte fi asia dara impregiurarea, de a fi in chiar' cu relatiunea, ce esista intre religiune si morala si intre cele alalte obiecte de invetiamentu, pentru-cà numai pre acést'a cale, invetiatoriulu póte intregi lacunele, facute in instructiunea de catechetu, ér' acest'a va fi in positiune de a completá oper'a instructiunii si educatiei religioase morale.

Celu mai insemnatu obiectu de invetiamentu, — ce se propune in anulu primu si alu doilea de scóla, dupa religiune si morala — este *invetiamentulu intuitivu*, séu adeca elementele: istoriei naturale, a fisicej, a geografiei, istoriei, constitutiunei patriei, economiei etc., apoi a regulatoriului judecatiei si a limbei materne.

Cine inse va negá esistenti'a multeloru elemente religioase si morale, ce suntu si trebuie se fia intretiesute in invetiamentulu intuitivu? Dela inceputu inca, suntu de a-se tractá regulele de buna portare in scóla, in curtea scólei, pre strada, a casa etc. facia de invetiatoriu, conscolari etc., imbracate in istoriore morale, cari influintiéza in modu forte insemnatu nu numai asupra inteligintiei, ci si asupr'a sémtimentului si a voiei. Asemenea se procede, unde se vorbesce despre curatiani'a corpului si a vestminteloru, despre marea bunatate a lui D.-dieu, care ne-a daruitu cu mani sanetóse pentru a potea lucrá, se intielege, numai lucruri bune, cu ochi sanetosí, urechi si graiu in tota regul'a pentru a le folosí numai spre lucruri placute creatoriului. Apoi unde se tractéza despre cas'a parintésca érași suntu de a se incopciá o multime de elemente religioase-morale pr. de ascultarea de parinti, iubirea de frati, padirea de certe, si batai, ur'a, pizm'a etc.: „Se onorezi pre tatalu teu etc.“ Dupa aceea vorbindu

despre animalele domestice, se areta datorintiele omului facia de ele: „dreptului i se face mila de dobitocele sale“ si cà catu bine ne impartiesce bunulu D.-dieu prin aceea, cà a lasatu animalele spre servitiulu nostru. Mai departe la tractarea planteloru de gradina si la economi'a de gradina este de a se vedéi bunatatea lui D.-dieu facia de ómeni si atotu puternicia s'a, prin aceea cà din sementia, dandu plóia, lumina si caldura, se producu diferitele legume si pomi, ce suntu de atát'a folosu pentru omeni.

Totu asia trebuie se se puna mare pondu — si la materialulu urmatoriu alu invetiamentului intuitivu — pre elementele religioase-morale si anume: la tractarea comunei si a locuitorilor, cari D.-dieu a lasatu si voiescu, se traiésca in unire si in pace, ajutorandu-se unii pre altii in lipsa si mangainduse in necasurile dilnice, facandu impreuna, cu poteri unite, asiediaminte spre laud'a lui D.-dieu si folosulu propriu pr. beserecile, scólele, spitalele etc. Cu ce se pote apoi mai bine documentá puterea, marirea si intieptiunea lui D.-dieu cà atunci, candu esindu afara din comuna, le propunemu micutiloru elementele geografice despre siesu, dealu, munte, isvoru, parcu, riu, cu totu ce se afla preteratu pre ele si in sênulu loru? Apoi la tractarea aerului, a aratariloru din aeru, la tractarea boltei ceresci si a corpuriloru, ce se vedu pre ea, la tractarea dilei si a noptiei, la tractarea anutempuriloru etc. avemu érași ocașiune prea binevenita, de ale cultivá religiozitatea si de ale imbunetati moravurile.

Acést'a fugitiva schitiare, facuta — pre bas'a materialului inv. intuitivu — cu privire la reportulu, ce este intre religiune si morala si intre acelasi invetiamentu, ne dovedesce indestulu, cà trebuie se reflectamu cu totu deadinsulu la momentele susu indicate si la altele, cari servescu cu bunu succesu la stêrpirea, cultivarea si intarirea sémtimentului religioase-moralu in copii si la deprinderea acestor'a cu fapte, placute D.-dieului nostru.

Altu obiectu de invetiamentu mai insemnatu este: *cetitulu*.

In cartile bune de cetire suntu induse o multime de piese, care tractéza materii mai din tote obiectele de invetiamentu. Intre acestea suntu piese, curatu morale, religioase, parabule, sentintie din sant'a scriptura, biografii de ale santiloru etc. Afli acolo piese, prin cari se pune in aintea ochiloru sufletesci ai copiiloru cà intr'o icóna: iubirea si veneratiunea parintiloru, catra copii; afli de asemenea — piese, in cari este bine representata iubirea de frati, iubirea deapropelui,

iubirea și adorarea lui D.-dieu, apoi credința în D.-dieu și speranța în densul și în alta viață. Se găsesc piese de piese, în cari se arată, în modulu celu mai potrivit cu preceperea școlarilor: uritiunea pecatelor și urmarile cele rele ale acelor a pr. a lenei, necumpetului, maniei, invidiei, scumpetei, necuratiei, a sumetiei, a clevetei, furtului, a minciunei etc. Mai de parte se găsesc în legendariile bune piese, în cari se arată, câtu ajută omului întieptiuna, dreptatea, cumpetulu, rabadarea, diligența, punctualitatea, ordinea și alte însusiri bune și vîrtuti crestinesci, cari, ele și numai ele i dau omului adeverat a valóre, căci numai ele i împodobesc sufletulu cu coron a cea mai pretioasă, carea nu e supusă peritiunei.

Cu deosebire de piese morale, cartile bune de cetire suntu abundante. Unde vinu atari piese, și invetiatoriulu, tractandu-le, vâ recapitulă cu copiii cele invetiate din religiune, referitorie la prelegerea respectiva — bataru câtu despre scurtu — adeca ilustrandu-le prin deosebite intemplari acomodate din istoria biblica a testamentului vechiu și nou și din catechismu, — în modulu acest a și chatechismulu și istoria biblica se voru precepe mai bine și știința va fi mai durabila, ér' efectulu asupr a sufletulu cu multu mai cu efectu.

Ca ocașiunea *scrisului* după dictatu, cu ocașiunea tractarei caligrafiei, a gramaticii și a *stilului*, înca se pote lucră forte multu în direcțiunea, ce ne preocupă, și anume: în ce privesce caligrafia, și scrisulu după dictatu dându-le școlariloru se scrie sentinție din sant a scriptura, de asemenea istoriore morale, rogatiuni, texturi de ale cantariloru liturgice etc. În tractarea gramaticii: dezvoltandu regulele gramaticale și din exemple, luate din obiectele religiunei; ér' la stilu, dându-le se luere în scrisu deosebite intemplari din testamentulu vechiu și nou, cari au fostu deja invetiate. Astu-feliu, tractandu-se unulu și același obiectu, un a și aceeași piesa, un a și aceeași sentinția din mai multe puncte de vedere, privindu-le de tote partile, nesuindu-ne cu totu deadinsulu de a petrunde în întielesulu, în spiritulu acelei invetiature, astu-feliu pre lângă invetiatur a scrisului, gramaticii și a stilului, vomu ajutá în modu sêntitoriu și cultur a religiósă morala, care în acestea tempuri de decadintia în acestu respectu are lipsa de spriginulu toturor factoriloru luminați și de tote medilocele, ce ne stau la îndemana și înca cu imbelsigare.

Despre elementele religiósă-morale, ce se cuprind în invetiamentulu geograficu și istoricu, în constituiunea patriei, istoria naturală, fisica și economia, am vorbitu mai susu, unde am tractatu despre invetiamentulu intuitivu. Aici deci nu me mai oprescu, desi s'ar' mai potea dice multe, cu privire la relațiunea, ce este între acestea obiecte și între religiune.

Trecu acum la *cantu*, și cu deosebire la celu basericescu, care numai atunci vâ produce efectele morale, ce se ascépta dela elu, candu nu vomu invetiá pre copii, cá pana acum, numai cuvinte góle, și împreunate cu cantare, ei ne vomu dá tóta silinti a a-i face, prin esplicari metodice amenuntite, se precépa cum se cuvine tecstulu, influintiandu astu feliu și asupr a sentimentulu și a voiei. Multu ajută la înmultirea cunoscintelor religiósă-morale și cetirea epistoleloru ss. apostoli, cari, se întielege cá mai antai érași suntu de a-se esplicá după cuvenintia întregei clase și numai după aceea trebuiescu cetite cu versu, pregatindu-se pre róndu pentru fia care Domineca și serbatóre câte unu școlariu.

N'am voitu se aretu în acestea sire, cá tóte obiectele de invetiamentu suntu servitóriile religiunei și moralei, pentru-cá deja ele 'și-au eluptatu independința; am voitu se aretu inse și credu a fi doveditu, cá avemu sant a datorintia de a ne interesá mai multu (catechetu și invetiatoriu) de tractarea religiunei, carea „este, precum dice unu pedagogu, primulu obiectu de invetiamentu, factorulu principalu a-în educatiunei și instructiunei, aluatulu s'au fermentulu, ce face a cresce tóta cultur a“.

R. Simu.

Cunoscintie din istoria educatiunei și a instructiunei.

§. 14. Atenienii. Solonu.

Alu doilea statu puternicu în Grecia vechia a fostu statulu atenianu în provinci a Atic a. Acést a s'a redicatu în privința culturai mai tare, cá ori care dintre staturile grecesci. Poporatiunea din elu a fostu de viața ionica. Jonenii erau reprezentantii democratismului, cum erau și Spartanii reprezentantii aristocratismului. În privința gubernarei statulu atenianu pana la tempulu cându s'au asediatu Donii în Peleponesu, a fostu monarchicu. De atunci s'a introdusu o republica unica în feliulu seu, mai antâu cu unu presedinte (cum am dice după limbajulu de astadi) alesu pre viața din famili a regésca. Mai tardiu s'a redusu tempulu la 10 ani și după aceea la unu anu alegundu-se inse 9 în locu de unulu. Poporatiunea înca din tempuri mai vechi constá din trei clase: Eupatridii (aristocrații) Geomorii (lucratorii de pamentu) și Demurgii (industriisii). Devenindu poterea în man a Eupatridiloru și neesistandu legi scrise, acestia au abusatu de poterea loru și de aici a urmatu o mișcare puternica în contra loru din partea celorlalte doué clase. Pentru evitarea unei crumperi revolutionari s'a însărcinatu archonteles Dracone a dá legi scrise. Legile lui n'au contienutu altu ceva decâtu usantiele vechi, inse fiindu cá acestea au fostu forte aspre, de aceea legile scrise s'au numitu legi de sange și de aici pana astadi legile prea aspre se numescu legi draconice. Prin

legile lui Dracone nu s'a adusu ordine in statu. S'a facutu o incercare din partea unui Kylon, cá se ajunga singuru la domnia. A urmatu inse o scena sangerosa. Misicariile politice, statulu in cea mai mare disordine. Afara de aceea mai era unu numeru forte considerabilu de sclavi, cari puteau fi periculosi pentru statu. In acést'a stare de lacrimi se vediu necesitatea de a cautá unu omu intieptu, care pusu in frunte se aduca ordine in statu. Atare barbatu s'a aflu in person'a lui Solonu, care se numerá intre cei siepte intiepti ai Greciloru.

Solonu nascutu in Aten'a la a. 619 in. de Ch. era descendentu din famili'a regésca alui Codiu. Prin multele caletorii, ce le-a facutu si-a cascigatu esperientie frumose. Pentru originea si intieptiunea sa, apoi prin succesele stralucite ale intreprinderiloru sale si cu deosebire a resbelului contra insulei Salamis si-a castigatu unu respectu forte mare la concetatenii sei. Cá arehonte a fostu insarcinatu cu darea unoru legi noue. Constitutiunea sa se deosebese forte tare de constitutiunea licurgica. Precándu acést'a a fostu basata pre principiulu de consemnare a elementului aristocraticu, pre atunci cea solonica avea in vedere buna-starea poporului intregu. Singuru sclavii au fostu eschisi si aici dela binefaceriile legei. Pre bas'a principiului amentitu Solonu a voitu cá se descepte in tote clasele nesuinti'a spre activitate. De aici a urmatu cá, precándu in vechime in genere si la Spartani cu deosebire lucrulu se privia de o ocupatiune desonoratoria convenienta nuami pentru sclavi, pre atunci Solonu a adusu lucrulu intre ocupatiunile de onore. Voindu mai departe cá se sterpésca lenea si prin acést'a proletariatul, acea cangrena periculósá pentru statu a dispusu cá fia-care parente e detoriu a invetiá pre fiulu seu ore-care ramu de industria, cá asia se-si aiba esistencia segura. Dela implinirea acestei dispusetiuni a conditiunatu detorinti'a prunciloru de a sustiené pre parenti la betranetie, era fiulu care nu-si implinia detorinti'a facia de parenti si pierdea onorea si drepturile cetatienesci.

Pentru cá se se aduca ore-care proportiune in privinti'a starei materialii intre diferitele clase de poporu si cá se fia deschisa calea pentru activitate: de una parte a redusu interesurile si o parte din capitalulu detorasiloru, era de alta parte a impartitu poporulu in clasi dupa avere. Prin dispusetiunea ultima a stersu aristocrati'a de nascere, a introdusu ce e dreptu aristocrati'a de bani, inse a deschisu calea fia-carui omu activu si talentatu se se pota aventá pana la cea mai inalta positiune in statu.

Constitutiunea solonica inca a luatu privire la referintiele de educatiune inse neci pre departe in aceea mesura cá cea licurgica. Aci n'a esistatu pedagogia de statu, n'au fostu legi si auctoritati scolari, nu s'au infiintiatu institute publice de statu, nu s'a determinatu cualificatiunea invetiatoriloru, neci s'a impusu dar' neci s'a impededatu ori restrinsu cercarea scólei, ci educatiunea era lucru privatu a parentiloru, cari aveau dreptulu a dispune despre pruncii loru, era statulu si-a recercatu dreptulu a supraveghia

invetiamentulu si a portá grija cá se se sustiena moralitatea.

Educatiunea unui teneru atenianu din familia avuta durá 18 ani. Acestu tempu era impartitu in trei perioade mai asemenea, ad.: a prunciei, a adolescentiei si a junetiei.

In periodulu primu educatiunea era familiara. Fiacare pruncu dupa nascere a 5, a 7 seau a 9 di se primia de membru in familia prin o ceremonia deosebita, apoi se incredintia unei nutritorie care de regula era sclava, o cetatienea mai seraca seau o spartana. Numai mamele mai sermane si laptau incele pruncii sei. Dupa doi ani prunculu avea guvernanta. Acést'a dá mancare pruncului, lu-imbraca si desbraca, lu-ducea in aeru liberu, se joca cu elu, i-spunea povesti etc. Jocareile prunciloru erau: toraitori'a (crepundia) papusie, casutie, carutia, nai, calutiu, mice (cotca) joculu de a ascuns'a etc.

Cu anul a sieptelea se incepea periodulu alu doilea prunculu venia sub conducerea unui pedagogu, care de regula era sclavu. Misiunea pedagogului era de a insoci pre pruncu pretutindenea la scóla si in palestra, alu invetia cum se se porte la mesa si pre strade, cum se se imbrace, cum se salute etc. va se dica pedagogulu era crescatoriu nu inse si instructoru. Pentru instructiune erau invetiatori privati, numiti gramatisti (*γραμματιστής*) cari instruiuau prelunga onorariu. Onorariulu se mesura dupa abilitatea invetiatorului. Preste totu luatu acesti invetiatori nu se bucurau de prea mare stima din cauza, cá se aplicau la cariera invetiatoreasca si omeni fara chiamare si talente numai pentru-cá pre acést'a cale se-si castige pana de tote dilele. Instructiunea era asia dara ocupatiune privata. Invetiatorii mai sermani instruiu sub ceriulu liberu, pre strade, in piatie. Cei mai multi aveau chilii pentru instructiune in casele proprie. Atari scóle erau institute private a le singuraticiloru invetiatori. Localitatea de instructiune se numia didascalionu (*διδασκαλείον*) mai tardiu se numira pedagogiu (*παιδαγωγείον*), cu care cuventu se imsemna mai inainte antesiembr'a invetiatorului. Instructiunea era inainte si dupa amiedia, neci candu in ainte de resarirea si dupa apunerea sorelui. Cursulu primu de instructiune era asia numitul cursu gramaticu. Se invetia a ceti si a scrie. Cetitul se invetia dupa metoda literalisatului (slovenitulu). La scrisu prunculu imita cu stilulu pre tablitiile cerate literele si cuventele, cari i-le facea inainte invetiatorulu cu man'a. Lucrarile bune si negresite se scrieau apoi pre papiru din pergamentu. Dupa ce treceau preste elemente se incepea o instructiune mai inalta, care consta din lectura, memorisare si reproducere de bucati alese din operele poetice. Bas'a era Homeru, afara de aceea Hesiodu, Solonu si alti autori. Cu ocaziunea lecturei se faceau esplicari din mitologia, istoria, geografia, sciintiele naturali, se dau invetiaturi morali cu provocare la faptele maretie ale strabaniloru. Afara de aceea se invetia si computulu, pre care se vede a fi pusu Atenienii mai pucinu pondu.

Paralelu cu instructiunea gramatica seau literara mergea instructiunea in gimnastic'a elementara. Deprinderile

se faceau in locurile destinate spre acést'a numite palestre si gimnasia. Instructorii de gimnastica (*παιδοδιδασκαλοι*) erau instructorii privati cá si invetiatorii. Palestrele cea mai mare parte erau infiintiate de statu. Unii pedotribi aveau palestrele proprii. Deprinderile gimnastice erau: Jocuri, deprinderi libere cu manile si petioarele, saritul, fugitul, trântitul, aruncatul, deprinderi la funie etc. Procedur'a erá dela usioru la mai greu. Decátu pedotribii se bucurau de respectu mai mare instructorii numiti gimnastici, cari propuneau gimnastic'a si teoretice. In decursulu deprinderiloru gimnastice se observá disciplin'a si bunecuvinti'a si in acést'a privintia insusi statulu si a rezervatu dreptulu de supravegiare. Afara de acestea se mai depindeau toti pruncii atenieni la inotatu, probabilu mai multu prin imitare decâtu prin instruare.

Prelenga cursulu gramaticalu si gimnasticu se mai facea unu cursu de musica. Acést'a se incepea cu anulu a 10 a etatiei, cu care se incepea si periodulu a treilea a tempulu de instructiune. Cursulu se facea la invetiatorii de musica numiti kitharisti. Instrumentele principali erau lir'a si kithera. La instructiune se invetiá mai antáiu a memorisá viersiunile si dupa aceea a-le cantá. Flaut'a erá mai pucinu considerata seau pentru-cá suflandu in flauta se schimosesce încátu-va faci'a, seau mai probabilu pentru-cá suflandu-se in flauta nu se potéa si cantá cá la lira si kithera.

Cursulu intregu alu instructiunii durá cum s'a disu 18 ani si dela secululu 4 s'a introdusu si desemnulu intre obiectele de invetiamentu. Fiindu-cá tota instructiunea se facié prelunga onorariu numai pruncii celoru avuti poteau face cursulu intregu, pentru-cá cu cátu erá prunculu mai inaintatu, cu atáta erá si onorariulu mai potentiatu. Pruncii sermani dupa finirea cursulu elementaru erau necesitati a se aplicá la ore-care ramu de industria, er' cei avuti continuandu cursulu invetian si sciintie mai inalte. Insusi Solonu a recomendatu cetatieniloru avuti cá se-si instrúeze pruncii nunumai in gimnastica, ei si in musica, matematica, poesia si filosofia, ceea cê pre tempulu inflorirei statulu atenianu s'a si practisatu. Invetiatorii numiti gramatici seau eretici continuau pre bas'a pusa de gramatisti. Ei introduceau pre elevi mai adúncu in literatura, cu esplicarea autoriloru impreunau si propuneri din gramatica, metrica, poetica si retorica, faceau si exercitii practice. Acést'a sta din convine cu scólele nostre medie. Incheierea cursulu se facea prin ascultarea unui retoru, filosofu ori matematicu. Unii dintre acestia propuneau in gimnasia, cari mai inainte erau numai localitati pentru gimnastica. La propuneri se adunau nunumai teneri, ei si barbati si asia gimnasiile devenira centre culturale. In acestu stadiu gimnasiile grecesci erau identice cu universitatile de astadi. De aici incolo si gimnasiile s'au edificatu mai cu mare arta, s'au provediutu cu sale de propuneri si cu tote cele de lipsa la propunere.

Cu anulu a 18 intrá tenerulu atenianu in sirulu efebiloru (*ἑφηβοί*) seau a adultiloru. Ocupatiunea acestor'a erá deprinderile militari.

Cu a 20 anu erá tenerulu atenianu maiorenu, depunea juramentulu de cive si erá omu de sene statatoriu.

Pentru cultivarea secululu frumosu s'a facutu forte pucinu seau mai nemica. Muierile locuiau in partea cea mai din dereptu a casei. In giurulu loru erau pruncii si sclavele. Educatiunea fetitiloru erá exclusivu familiara. Dinsele erau legate de casa si numai la serbatori esiau in publicu. Acasa invetian a lucra, a cantá, a dice cu lir'a si ceva a ceti si scrie. Educatoriile erau singure mamele cari portau mare grija de frumsetia si ornarea corpulu ficeloru sale.

Mai multu a fostu considerati, in privinti'a educatiunii, orfanii. Acestor'a li-se puneau tutori, cari aveau se se intereseze de sustienerea si educarea loru pana la anulu 18. Decum-va remané avere de parenti, aceea se administrá pana erau orfanii de 21 de ani. Atunci li-se predá averea parintiesca in posesiune.

Acestu modu de educatiune libera a produsu fructele sale pana atunci, pana cându Atenienii au fastu petrunsi de sentiulu de moralitate, de fric'a de diei si de iubirea de patria. Inse dupa ce cu resbelulu peloponesiacu au intratu resbelele civile, dupa ce moralitatea si religiositatea au slabitu si in loculu loru a intratu desfreulu, educatiunea inca a decadiutu.

Esperientie pedagogice.

II.

Suntu numeróse defectele, gresielele si slabituniile prunciloru. Ele se ivescu si in scól'a condusa de spiritulu celu mai bunu, mai alesu din cauza ca pre cum temperamentulu fisicu, asia si cerculu familiaru si crescerea prunciloru suntu diferite.

Se vedemu observatiunile ce mi le-am facutu in privinti'a unui pruncu flusturatu.

Nu are constantia, adí progreséza, mâne regreséza. Adí si- face ocupatiuni cu diligintiá, mâne se uita de elu; incepe a le depurisa, dar' nu le sfersiesce. Cartile si libelele arare ori suntu in ordine: unele le lasa acasa, altele in scóla. Astu-feliu de pruncu l-am judecatu a fi neconstantu.

Cá se potu vindecá acestu reu, chiamu pre prunculu flusturatu inaintea meá si -i dicu:

— Eri ti-ai lasatu cartile in scóla, spune-mi de ce ai facutu acést'a?

— Prunculu tace.

— Déca nu-mi respondi trebuie se presupunu doue casuri: seau cá nu sci caus'a, seau cá te temi a-mi spune. Spune-mi care dintre presupunerile mele este adeverata?

— Le-am lasatu, pentru cá aveam a me duce dupa prelegere la campu, la tatalu meu, cá asia mi-a disu, cá se vinu lá densulu la holda.

— Ast'a nu e cauza adeverata, fiindu că acést'a se dicemu s'a intemplatú numai eri, éra tu -ti lasi cartile mai de multe ori in scóla. Eu -ti voiú spune adeverat'a cauza, recunósce-o-vei déca ti-o-voi spune.

— Da.

— Tu cugeti că esti mai comodú, cându mergi cu mânile góle, decâtu cându duci cartile cu tine.

— Da, respunse linu si rusinosu.

— Dar' cându faci tu acést'a nu cugeti la urmári:

— Nu.

— Cugeta dara: ce póte urmá din acea, că -ti lasi cartile la scóla?

— Că potú se pierà si se n-am din ce invetiá.

— Cea mai rea urmare inse ai uitat'o s'o spuni, adeca: că prin acea te inveti la disordine. Te intrebú dara mai lasati-vei cartile in scóla?

— Ba nu!

Câteva dile -si duce prunculu cartile regulatu acasa, si le aduce. Mai târdiu se uita éra de sine. De unde vine acést'a? Că usiorinti'a mintei domnesce a supra vointiei.

Acum'a cugetu, că ce ar' fi de facutu? Iau doue din libelele lui lasate in scóla, si le punu in laduti'a mesei. Lu-lasu se -si cascige pucina esperientia a supra urmariloru rele a-le usiorintiei sale „că se invetie din daun'a propria.“

Máne di cercetezu ocupatiunile scolastice. Alu douilea pre care -lu provocu se-mi cetésca ocupatiunea este flusturatu meu scolariu. Se scóla, tace si apléca ochii.

— Unde-ti este libelulu pentru ocupatiuni?

— Me rogu, alalta eri l-am avutu, a vediutu si I. N. eri mi-s'a pierdutu?

— Unde ti-s'a pierdutu?

— Aici in scóla.

— Sub cursulu prelegerei?

— Ba nu, ci dupa prelegere.

— Asia dara éra ti-ai lasatu cartile in scóla.

Ai potutu se sci inainte, că va urma din negliginti'a ta. Dupa câteva dile — i redau libelele — aflate dein in templare.

Esperientia folosesce pâna la unu tēmpu, dar' mai tardiu casulu de mai 'nainte si altele se ivescu de nou.

Deci recurgu la alu treilea midilocu, — la desvetiare. Lu-punu sub grigitoriu pre scolarulu meu. Provocu pre unulu din vecinii lui, că se grigésca se si-ia cartile cu sine, si cá se le aduca totu-deauna la scóla. Acestu pruncu in tóta sambat'a mi-reportá, si-mi insemnam in notitiulu meu.

Nu trecura multe septemani pana ce scolarulu se luá pre séma, si cautá cá se se scape de curatel'a vecinulu seu.

III.

Diliginti'a si simtirile prunciloru suntú diferite. Unii suntú atentí, invetiá bucurosi, si si-implinescu regulatu detorintiele; altii din contra suntú trandavi si leneosi. Lenea se póte atribuí: seau naturei seau vointiei. Prin

esperientia am observatu, că cei trandavi dela natura se potú constringe la invetiatura si prin midiloce mai aspre, éra cei leneosi din vointia numai cu midilóce mai domóle.

Aveam unu scolariu, a carui portare morala érá esemplara, dar' nu invetiá nemicu. Privirea lui érá blandá si fórté seriósá; trasurile faciei lui aretau o intristare neintrerupta. Multu me cugetam că ce temperamentu póte avé prunculu acest'a. In fine dupa mai multe iucercari m'am convinsu că prunculu dela natura érá bunu, dar' tractarea prea aspra familiara l'a fostu adusu la desperatiune.

Tatalu seu érá unu economu in stare buna, si érá atátu de ocupatu cu economi'a, încátu n'a avutu tempu cá sè se ingrigésca mai de aprópe de crescerea fiului seu. Mam'a sa a fostu moritu de multu, si a dou'a mama vitréga érá atátu de stricta cu sermanulu pruncu, in câtu nu-i dá libertate a se insotí seau a se jocá câtu de pucinu cu alti prunci, lu-dogenea neinctatu, si lu-batea chiar' si cându érá nevinovatu. Prin acést'a tractare aspra prunculu devenise cu totulu nepasatoriu si neactivu, credindu-se celu mai urgisitu intre toti pruncii.

Afându dara caus'a adeverata a lenevirei prunculu, incepu cu midilóce domóle a indemná pre pruncu la invetiatura. L'am luatú pre lauga mine si in societate cu alti doi seau trei conscolari din caus'a lui mai de multe ori remaneamu dupa prelegere in scóla cu densii, vorbindu si intrebându-i amicabilu despre unele lucruri loru cunoscute.

Prunculu meu la inceputu érá tacutu si cu ochii aplecati respundea la întrebările mele cu „da“ seau „nu“; érá mai tardiu observându că vorbescu cu asiá iubire cătra densulu si-a mai redicatu ochii si priviá mai cu indresnela catra mine.

Prestre cateva dile intr'o prelegere i-punu nescé întrebări usióre. Prunculu cam sfiitu respunde.

Din acést'a di incede a se indreptá prunculu meu, si asia tractandu cu densulu cu blándetia pâna la finea anului sa indreptatu cu totulu si a devenitu fórté activu.

IV.

Totu atunci aveam unu scolariu, carele invetiá bine, dar' portarea lui nu érá de suferitu in scóla.

Disciplin'a ordine scolastica, inspectiune, lauda, dogenire, notitiile bune seau rele morale, — nu aveau neci o influintia asupr'a acestui pruncu.

Neci unu scolariu nu mi-a datú atát'a de lucru cá acestu pruncu.

Ce defectu are acestu pruncu?

Capritiulu si conscientia rea.

Mai de multe ori l'am admoniatu, dar' tóte au fostu indesiertu.

Odata in faci'a scolariloru m'am adresatu cătra densulu cu cuvintele urmátore: Fiule! scii tu ce faci candu te porti asia de reu. De siguru nu scii. Tu te vatemi pre tine, pre invetiatorulu teu si demnitatea scólei. Si scii tu ce cugeta ómenii despre acel'a, ce vatema chiar' si acea ce scie că

este sântu? Cu dorere trebuie se-ți spunu înainte conșcolariloru tei, cumca și despre tine judeca ômenii asia. Nesuesce-te a te îndrepta“.

Prunculu caută în fața-mi, ascultă tôte vorbele, dar zîmbindu cugetă în sine „nu-mi pasa.“ De alta data îi vorbescu astu-feliu: Fiule! Domnedieu l'a providintu pre omu cu anima șintitória și cu spiritu cugetatoriu. Pentru acea ômenii cei mai petulanti; ba chiar' și ômenii celi selbategi numai prin cuvinte se potu inblandi. Se vede înse, că tu esti mai reu decâtu omulu selbategu. Admoniariile mele nu ti-a atinsu neci anim'a, neci spiritulu, și déca nu te vei îndreptă voi fi silitu a te pune într'unu rendu cu dobitôcele pre care numai cu bataile le poti inblandi.

Prunculu suridea cu disprețiu, clatină din capu și cugetă în sine „mi-ar' placea se vedu.“

Acuma mi-am pusu întrebarea, că ce avé de facutu în acestu casu estremu. Me informeza despre împregiurările familiare și află: că acestu pruncu eră uniculu la parenti, crescutu în desmerdari, carele pentru faptele rele ce le faceva nu eră pedepsitu de parintii lui mai cu asprime.

Pacientia și constantia m'a condusu pana în fine, și cautăm că se întrebuintiezu tôte mijlôcele spre îndreptarea lui, și anume: pronunciam cu disprețiu numele lui; cându laudam pre alti școlari buni, cu densulu faceam excepțione; însemnam dogén'a în uotitiulu meu; l'am pusu pre loculu celu din urma în clasa: l'am pusu se steie în petiôre înainte școlariloru, l'am opritu de a luă parte la jocurile școlariloru; l'am pedepsitu chiar' și cu închisóre. Tôte acéste nu folosiau nemica; căci prunculu cerbicosu nu se îndreptă; ba înca devenea totu mai de nesuferitu. Într'o di fiindu ôra gramaticiei, am lasatu pre rendu mai multi prunci că se scrie pre tabla dictando totu feliulu de propușetiuni, cu scopu: pentru cei mai mici ai deprinde în ortografia, eră pentru cei mari spre a le analiza.

Pre acestu pruncu lu- provocu că se cetésca propușetiunile scrise, și se si- facea observările ortografice. Densulu ceti într'unu tonu môle înbinându mai multe cuvinte într' una, și asia de scandalosu; încátu faciu pre școlari se rida, apoi începú asi face observările dicandu: că aici lipsesce accentulu, colo *a* nu e scrisu bine că semana cu *o*, într'altu locu că s'a lasatu *a* la capetulu cuventulu și altele mai multe iritandu-se asia de tare încatu școlarii éra risera de densulu.

La aceste i-am disu: „Bine fetulu mieu! ti-ai facutu observările bine, înse de ce nu cetesci frumosu, și de ce te iritezi asia tare“. Dinsulu mi- respuse într'unu tonu batjocuritoriu: „Eu asia șciu vorbi, cui nu-i place nu asculte“. Prim acestu respunsu produse unu risu generalu între școlari.

Facându semnu spre tacere și atentiune, me adresai în genere catra școlari cu urmatôrele cuvinte:

— Șciti voi pentru ce facu eu se scrieti propușetiuni pre tabla;

— Că se ne coregemu unulu altuia erorile.

Asia este; dar' la coregere se observati: 1. Că se ve invetiati d'in erorile altor'a. 2 Se fiti cu crutiare facia de erorile altor'a căci acelea potu proveni, nu numai din nescientia, ci și din nebagare de séma. Ve dicu dara: că cându scrieti se nu ve grabiti, ci se fiti cu bagare de séma la totu cuventulu cându se rostesce seau se exprima și se ve ganditi bine cu ce litera sè se scrie.

Cu bucuria observezu că pruncii cei buni și ascultatori progresaza; éra cei rei, scandalosi, suntu numai spre greutate altora. Nu trebuie se rideti de conșcolariulu vostru V. G. că si- va veni și elu în minte.

Lasai pruncii cei mari, că în asemenare cu propușetiunile de pre tabla se scrie mai multe propușetiuni, și se le coréga în tacere vecinii unulu cu altulu; apoi acelea scrise curatu se mi le aduca că ocupatiune pre diu'a urmatória éra pana ce densii scriau mam ocupatu cu pruncii celi mai mici.

Toti începura a scrie, numai școlariulu celu capritiosu nu. Vecinulu seu i- șioptea mereu se scrie; elu înse i- raspunde: „Ce se scriu, le șciu eu acestea“ N'am destulu de invetiatu, ci se mai pierdu tempulu și cu astu-feliu de nimicari“.

Eu tôte le audu, dar' i- dau pace, facându-me că nu audu nemica.

Mâne di ceru ocupatiunile dela școlari, vine și rendulu lui. Dinsulu la întrebarea: că de ce nu a scrisu, raspunde: „N'am voitu“.

-- Dar' pentru ce n'ai voitu?

— Am eu destulu de invetiatu.

Acuma mi-am adusu aminte de cuvintele pedagogului Comenius încátu privesce disciplin'a: „Se pedepsim, cându e de lipsa, și chiaru aspru déca pedépsele mai line nu ducu la scopu; dar' nu pentru invetiatura, ci pentru portare, și nu pentru că cineva a gresitu, ci că se nu mai gresiésca în viitoriu“. Lasăi la o parte pre acestu pruncu, și cautai ocupatiunile celoralalti școlari. Toti au scrisu cu mai multe seau mai pucine erori. Le-am disu: bine! omulu deprindiendu-se invétia. Apoi provocu pre copilulu meu capritiosu: se ésa afara din scaunu, și me adresezu catra densulu cu urmatôrele cuvinte: „Mi- pare reu fiule! că sum silitu a te pedepsi trupesce; dar' eu cunoscú în tine unu astu-feliu de omu, din care nu se pôte face omu de tréba fara pedépsa trupésca.“

Iau la mana vergeu'a si-i dau cate dóue lovituri pre fia-care palma.

Prunculu se întórce furiosu la loculu seu în scaunu, pune manile pre ochi, plange, și murmură în sine:

— Lasa numai, voi vedé eu, că ôre sum eu căne se me bati.

— Nu esci căne fetulu meu, dar' adu-ti aminte numai de multele mele admoniari, apoi recunósce: că prunculu, caruia nu-i folosesce vorb'a cea buna, fórte pucinu se deosebese de animale.

— Ascépta numai, că voi spune eu la tatalu meu.

— Poti spune, dar' spune-i si acea: cumca te ascépta o pedépsa si mai aspra, déca nu te vei lasa de capritiurile tale. Si va fi bine déca vei spune si altor'a, nu numai parentiloru; căci numai asia va scapá scól'a de rusine.

Eu me asceptam la asiá ceva, si am fostu pregatitu si la acea, că voui avé lipsa mai adeseori de pedepsirea trupésca a acestui pruncu, dar' m'am insielatu. Prunculu din din'a acea incepú a se indreptá.

Inderetnici'a acestui pruncu precum s'a disu mai inainte a purcesu d'in delicat'a portare a parentiloru facia de densulu, si d'in credinti'a lui basata pre acea, că invetiatoriulu nu-lu va pedepsi trupesce.

Petru Popescu.

Diuariulu economului:

Septembre, are 30 zile. Rapciune (Viniceriu).

Calindariulu Iulianu		Calind. Gregor.
Joi	1 † Simeonu Sfîlp.	13 Matern
Vineri	2 M. Mamant.	14 Înalt. †
Sâmbata	3 M. Antim	15 Nicomed
Domin. a 12-a dupa Rosalie, ev. Mateiu c. 19 gl. 3, v. 1.		
Domineca	4 M. Vavil., Moisi	16 Ludmil'a
Luni	5 Pr. Zacharia	17 Lambert
Marti	6 Min. Arch. Mih.	18 Tom'a A.
Mercuri	7 Mucen. Sozont.	19 Januare
Joi	8 (†) Nast. N. d. D. ☉	20 Eustachie
Vineri	9 † Joach. si An'a	21 Mateiu
Sâmbata	10 M. Minodor'a	22 Mauriciu
Domin. inaintea Înalt. S. Cruci, ev. Joanu c. 3, gl. 4, v. 2.		
Dumineca	11 C. Teodor'a	23 Tecla
Luni	12 C. Antonom	24 Gehard
Marti	13 C. Cornelie	25 Cleofas
Mercuri	14 (†) Înalt. S. †	26 Ciprianu
Joi	15 M. Nichita Rom.	27 Cozm'a
Vineri	16 M. Eutimi'a	28 Venzeslav
Sâmbata	17 M'a. Soff'a	29 Mih. Arch.
Domin. dupa Înalt. S. Cruci ev. Marcu c. 8, gl. 5, v. 3.		
Domineca	18 C. Eumeme	30 Jeronimu
Luni	19 M. Trofim	1 Octobre Rem.
Marti	20 M. Eustatie	2 Leodegar
Mercuri	21 A. Codrat	3 Candid
Joi	22 M. Foca Sânt.	4 Fr. Sev.
Vineri	23 † Zem. S. J. Bot. ☉	5 Placid
Sâmbata	24 M'a. Tecla	6 Bruno
Domin. 1-a dela Luc'a (18 d. Rus.) ev. Luc'a c. 5, gl. 6, v. 1.		
Domineca	25 C. Eufrosin'a	7 Justin'a
Luni	26 † Ad. S. Joanu Ev.	8 Brigit'a
Marti	27 M. Calistrat	9 Dionisie
Mercuri	28 C. Hariton	10 Fr. Bor.
Joi	29 C. Ciriacu	11 Emilianu
Vineri	30 Grigorie	12 Maximilianu

Lucrarile in acést'a luna.

Semenamu morcovi, petringei si spinatu, pentru intrebuintiarea de primavera. Straturile eliberate de legumi

le gunoimu si le sapamu. Se continua scoterea crumpeneloru si culegerea seméntiuriloru.

Cu privire la ordinea aratului economulu trebuie se are si se semene întâiu locurile argilose cu pusetiune inalta si usucata, in cari sementi'a nu incoltesce câte doue trei septemani. Grâulu, in câtu e posibilu, se-lu semenamu pre tempu linu si caldu, er' secar'a in ori ce tempu. Semenatura, respective recolt'a depinde forte multu dela bunetatea sementiei, deci economulu se fia precautu la alegerea grâului de sementia. Grâulu bine coptu, imbobotatu, feritu de pulvere si de umediela, adeca bine conservatu va fi scutitu si contra taciunelui. Deca in lun'a acést'a tempulu e secetosu, si solulu inca are natur'a acést'a, atunci trebuie semenatu sub brezda pentru-câ asia va avé mai multa umediela si va incolti mai cu putere, ér' in solu umedu si argilosu nu este iertatu a semená sub brezda. In locui umede si de siesu aratur'a trebuie facuta de trei ori si spre olalta, tragundu mai multe brezde crucisiate, si avendu grigia de acea, cá totu intermediulu se fia la midîlocu inaltiatu; din contra locurile nisipose si usucate trebuie brezdate dela midîlocu, pentru-câ astu-feliu aratur'a fiendu mai cufundata la midîlocu, ap'a respective umediela se conservéza mai bine. Aratur'a a treia nu trebuie facuta asia de afunda, cá cele doue precedenti, dar' brezdele se fia mai dese. Deca graparea se face numai in direptiunea brezdeloru, atunci sementi'a resare, cá si cându ar fi fostu semenata in rindu, atare semenatura e prea desu, desi printre siruri — rinduri — se vede golisce, pentru acea e consultu, cá grapatur'a se se faca si transversalu adeca curmedisiu. Acést'a grapare are doue folose, unulu, cá prin mult'a grapare pamentulu se meruntiesce, altulu, cá sementiele cadiendu departe un'a de alt'a, capeta mai multu nutrementu si astu-feliu grâulu infratiesce mai bine. In privinti'a semenatului avemu de a observá urmatoriele: Jugerulu constandu din 1200°, numai in trei casuri potemu semená in elu doue galete, si anume, întâiu, cându sementi'a nu e de soiul bunu, si asia economulu se teme, cá multa nu va resari, a dou'a, decal solulu e prea slabu, in care sementi'a numai câtu resare, dar' nu se si intufosieza, — nu infratiesce, — a trei'a, decal economulu semena prea tardiu, seau in tempu pre secetosu.

Din contra in solu prea grasu, e destulu in locu de 1200° una galeta si diumetate, asemenea si in agrii de nou sparti, precum si atunci, candu semenamu la inceputulu lui Septembrie, pentru-câ in casulu acést'a e tempu destulu pentru intufosiare.

In tabl'a, ce se pote grapá si dealungulu si curmedisiu seau in carea semenamu sub brezda, érasu potemu crutiá la jugeru câte una diumetate de galeta, pentru-câ aici tota sementi'a va incolti.

Deca emeva are unu locu departatu si din natura usucatu, si n'are gunoiu, seau n'are tempu se-lu care e consultu, cá sementi'a mai întâiu se o umediesca in zana de gunoiu, in care se o tiena cam una diumetate de di, dupa acea scotiendu-o afara se o sbicesca pucinu si numai atunci se o semene, cându are sperare, cá nu preste multu va se ploie.

In stupina se examineze cosînitiele, si stupii, cari n'au proviantu destulu, se ucidu. Dela cosînitiele, cari au avutu nada, acést'a se ia in tempu mai recorosu si fagurii se reteza. Din miere se pune la una parte atât'a, câtu cugeta omulu, cá va avé lipsa la nutrirea stupiloru mai slabuti.

In scól'a de pomi se numera esemplarele, ce suntu de vendutu si celea ce suntu obduse cu muschi seau rugina se spala cu lesia, cându tempulu e umedu. Se curatia

esemplarele selbatice, cari si primaver'a venitoria avemu de a le altui. Se gatescu straturile in scole de sementia. Se sapa in giurulu pomiloru.

De ore ce cu finea lunei acestia in multe locuri incepu la culesulu vinielor, trebue ingrigitu cá tote recuisitele, necesarie la culesu, se stee gata.

Corespondintia.

Tamai'a (comitatulu Satmaria) Iuliu 7 1888.

Prestimabil'a Redactiune!

Cu interesare viua petrecu tote misicarile culturale intreprinse in interesulu poporului nostru romanu, si sentiescu o nespusa bucuria spirituala observandu zelulu desvoltatu si progresulu facutu, se fie acela ori cátu de micu. Si cu deosebire am causa acum de a me bucurá, cándu vedu cum-cá in comitatulu nostru — s'a infiintiatu si „Reuniunea invetiatoriloru gr. cat. romani din Archi-Diaconatulu Satmariului apartienatoriu diecesei Oradane“, care lucra cu energia pentru cultivarea poporului. Reuniunea — cá se póta desvoltá activitate mai mare s'a impartitu in 4 reuniuni filiale, grupându-se D-nii invetiatori cáte din 2 districte protopopesci.

Un'a dintre reuniunile filiale este a Ardasatu-Somesiului care si-a tienutu adunarea proxima in 26 Junie a. e. in scól'a noua si pompósa de Ardasatu, edificata din staruint'a Spectatiloru Domni Simeonu Stanu proprietariu si Gregoriu Hengye notariu, ambii locnitori de Ardasatu.

Despre decursulu si decisiunile mai momentuose aduse in acést'a adunare, dorescu a incunoscintiá pre onoratulu publicu cetitoriu.

Adunarea a deschiso M. O. D. Sigismundu Catoca vice-presedintele reuniunei, prin una cuventare compusa cu multa eruditiane, indemnandu pre fratiu invetiatori la diligenzia neintrerupta, reflectandu la starea momentuosa ce ocupa in societate.

Fíindu-cá prin adunarile mai dese si prin prelegerea elaboratoru voru avea ocasiune Domnii invetiatori la schimbarea ideieloru, perfectionandu-se si astu-feliu, s'a decisu cá de acuma înainte se voru tiene anuatiu done adunari, si considerandu dotatiunea debila a invetiatoriloru, — se se faca pasii necesari cá spelele preiuncturei se se suporte din casele besericesci.

Sau prelesu elaboratele D-niloru invetiatori Joanu Bretanu, Georgiu Onea si Vasiliu Görög despre „crescerea trupésca scolastica a copiiloru din punctu de vedere sanitaru“, cari au fostu primite cu cea mai mare placere.

„Reuniunea filiala Ardasatu-Somesiu“ in anul 1887 a trimisu pre D-nulu invetiatoriu de Vismortu Joanu Bretanu pre spelele comunitatoru besericesci la ascultarea practica a cursulu suplementariu de 4 sepemani a industriei de casa, deschisu in Sante-jude prin D-lu invetiatoriu Petru Grama, unde insusindu-si maiestri'a „impletirea corfeloru din papura si rechitiele“, s'a insarcinatu prin reuniune cá se tiena D-sa unu cursu ambulantu prin tote comunele din ambitulu reuniunei. Ambulatiunea sa si intemplatu in tómn'a anulu trecut si D-lu J. Bretanu insocitu de 12—15 colegi ai sei, au petrecutu in tota comun'a 48 ore, unde a tienutu prelegeri practice cu scolarii, luandu parte si din poporeni mai multi.

Perfectionandu-se elevii scolari si individii privati in acestu ramu alu industriei de casa, li-se va deschide de o parte unu isvoru de venitu, era de alt'a, voru avé ocupatiune in tempulu de ierua, cándu poporulu agricultorulu are pucine afaceri. Despre cursulu ambulantu D. Bretanu a reportatu in adunarea din Ardasatu, esprimandu multiamitá colegiloru sei pentru diligenzia manifestata.

Adunarea generala a reuniunei se vá tiene in Vismortu in lun'a lui Augustu, éra adunarea reuniunei filiale Ardasatu-Somesiu va fi in Bicau in lun'a lui Ianuariu 1889.

Din acést'a activitate a reuniunei potemu conchide la unu venitoriu mai favorabilu pentru cultivarea poporului nostru, éra fratiu invetiatori prin zelulu ce lu-desvolta, dovedescu eclatantu, cá suntu la culmea misiunei loru. Se le ajute Domnedicu!

Cu deosebita onore sum

Alu Prestimabilei Redactiuni

stimatoriu

Dionisiu Branu,
parochu.

Donu pretiosu!

Faptele maritimose vorbescu de sine si areta anim'a buna si generosa, care le face. Ori-ce am dice noi in casuri de aceste nu pote mari lucrulu nice a-i scari pretiulu. Detorinti'a de recunoscinti'a inse ne impune, cá facia de atari fapte maretie si multu pretiose, prea demne de aducere aminte, se nu remanemu reci, se nu le retacemu si se nu le ingropamu in sinulu uitárei. Espresiunea de multiamita cu atátu mai vertosu ne este impusa, cu cátu alte semne de gratitudine nu potemu aretá si alte midloce de rebonificare nu avemu facia de person'a, care a binevoitu a ne surprinde asia dicendu cu prea frumosulu seu donu de mare pretiu si valoare. Cá onoratiu lectori se pota apreitiu insi-si fapt'a maranimosa, subserisulu, din comisiunea Veneratei Directiuni gimnasiali, aduce la cunoscinti'a, cá prea demnuu barbatu *D-lu Petru cavaleru Scipione*, proprietariu in Câmpeni a binevoitu a doná pre sam'a museului de numismatica alu gimnasiului nostru *trei numi de auru*, si anume: 1) *Franciscu I Austriae imperator* 1830 in valoare de 4 (galbeni). 2) *Maria Theresia* 1764 in valoare de 2 si 3) *Republique française*. 1849 20 francs. Pentru acestu ofertu generosu Venerat'a Directiune gimnasiale cu atátu mai vertosu esprime cordial'a sa multiamita cu cátu pana acum dispuna de prea putine piese din acestu metalu nobilu, ér' de alta parte museulu nostru gimnasialu nu posiede unu fondu consigerabilu pentru a poté procurá obiecte rari si pretiose, de cátu primesce cu multiamita si pastreza ofertele, ce binevoiesce a le subministrá publiculu nostru din afara. Fia cá acést'a donatiune se mai afle si alti multi imitatori cu zelu si atragere pentru institutiunile nóstre!

Blasiu in 20 Augustu 1888.

N. Popescu,

prof. si custodele mus. numismaticu.

Varietate.

Dr. Joanu Ardeleanu fostu profesorulu ordinariu in gimnasiulu greco-catolicu din Beiusiu, s'a denumitu de profesorulu la gimnasiulu greco-catolicu din Blasiu.